

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum necesse sit ponere intellectum agentem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

Ad octavum dicendum, quod secundum Platonicos causa huius, quod intelligitur vnum in multis, non est ex parte intellectus, sed ex parte rei. Cum enim intellectus non intelligat aliquid unum in multis, nisi aliqua res esset vna participata a multis, videretur quod intellectus esset vanus, non habens aliquid respondens sibi in re. unde coacti sunt ponere ideas per quarum participationem, & res naturales speciem fortuantur, & intellectus nostri sunt uniuersalia intelligentes. Sed secundum sententiam Aristotelis hoc est ab intellectu, quod intelligat unum in multis per abstractionem a principijs indiuiduantibus. Nec tamen intellectus est vanus, aut falsus, licet non sit aliquid abstractum in rerum natura: quia eorum quae sunt simul, unum potest vere intelligi aut nominari, absque hoc quod intelligatur, vel nominetur alterum: licet non possit vere intelligi vel dici, quod eorum quae sunt simul, vnum sit sine altero. Sic igitur vere potest considerari, & dici id, quod est in aliquo indiuiduo de natura speciei, in quo simile est cum alijs absque eo, quod considerentur in eo principia indiuiduantia secundum quae distinguitur ab omnibus alijs. Sic ergo sua abstractione intellectus facit istam vnitatem vniuersalem, non eo quod sit vnus in omnibus: sed in quantum est immaterialis.

Ad nonum dicendum, quod intellectus est locus specierum, eo quod continet species, vnde non sequitur, quod intellectus possibilis sit vnus omnium hominum: sed vnus, & communis omnibus speciebus.

Ad x. Dicendum, quod sensus non recipit species absque organo: & ideo non dicitur locus specierum sicut intellectus.

Ad xi. Dicendum, quod intellectus possibilis potest dici ubique operari, non quia operatio eius sit ubique: sed quia operatio eius est circa ea, quae sunt ubique.

Ad xii. Dicendum, quod intellectus possibilis licet materia determinatam non habeat: tamen substantia animae cuius est potentia, habet materiam determinatam, non ex qua fit, sed in qua fit.

Ad xiii. Dicendum, quod principia indiuiduantia omnium formarum, non sunt de essentia earum: sed hoc solum verum est in compositis.

Ad xiiii. Dicendum, quod primus motor coeli est omnino separatus a materia etiam secundum esse, vnde nullo modo potest numero multiplicari: non est autem simile de anima humana.

Ad xv. Dicendum, quod anime separatae non differunt specie, sed numero, ex eo quod sunt tali, vel tali corpori vnibiles.

Ad xvi. Dicendum, quod licet intellectus possibilis sit separatus a corpore, quantum ad operationem: est tamen potentia animae, quae est actus corporis.

Ad xvii. Dicendum, quod aliquid est intellectus in potentia, non ex eo, quod est indiuiduale: sed ex eo, quod est materiale, vbi species intelligibiles, quae immaterialiter recipiuntur in intellectu, & si sint indiuiduae, sunt intellectus in actu. Et praeterea idem sequitur apud ponentes intellectum possibile esse vnum, quia si intellectus possibilis est vnus sicut quaedam substantia separata, oportet quod sit aliquod indiuiduum: sicut & de ideis Platonis Aristoteles argumentatur, & eadem ratione species intelligibiles in ipso essent indiuiduae, & esset et diuersae in diuersis intellectibus separatis, cum ois intelligentia sit plena formis intelligibilibus.

Ad xviii. Dicendum, quod phantasma mouet intellectum prout est factum intelligibile actu, virtute intellectus agentis, ad quem comparatur intellectus pos-

A sibilis, sicut potentia ad agens: & ita est eo communicat.

Ad xix. dicendum, quod licet esse anime intellectus non dependeat a corpore: tamen habet habitum ad corpus naturaliter, propter perfectionem suae speciei.

Ad xx. dicendum, quod licet anima humana non habeat materiam partem sui, est tamen forma corporis. Et ideo quod quid erat esse suum, includit habitum ad corpus.

Ad xxi. dicendum, quod licet intellectus possibilis eleuetur supra corpus: non tamen eleuatur supra totam substantiam animae, quae multiplicatur secundum habitum ad diuersa corpora.

Ad xxi. dicendum, quod si illa procederet, si corpus sic vniretur anime, quasi totam essentiam & virtutem comprehendens. Sic enim oporteret quicquid est in anima esse materiale: sed hoc non est ita, vt supra manifestatum est. vnde ratio non sequitur.

ARTICVLVS IIII.

Verum necesse sit ponere intellectum agentem.

Quarto quaeritur, Verum necesse sit ponere intellectum agentem. Et videtur quod non. quod enim potest per vnum fieri in natura, non fit per plura. Sed homo potest sufficienter intelligere per vnum intellectum, scilicet possibilem. Non ergo necessarium est ponere intellectum agentem. probatio mediae potentiae quae radicanter in vna essentia animae compatiuntur sibi inuicem. vnde ex motu facto in potentia sensitiua relinquatur aliquid in imaginatione. Nam phantasia est motus a sensu factus secundum actum, vt dicitur in 3. de anima. Si ergo intellectus possibilis est in anima nostra, & non est substantia separata, sicut superius dictum est, oportet quod sit in eadem essentia animae cum imaginatione. ergo motus imaginationis redundat in intellectum possibilem: & ita non est necessarium ponere intellectum agentem, qui faciat phantasmata intelligibilia a phantasmatis abstracta.

¶ 2 Praet. Tactus & visus sunt diuersae potentiae, contingit autem in caeco quod ex motu relicto in imaginatione a sensu tactus, commouetur imaginatio ad imaginandum aliquid quod pertinet ad sensum visus: & hoc ideo quia visus & tactus radicanter in vna essentia animae. Sicut intellectus possibilis est quaedam potentia animae, pari ratione ex motu imaginationis resultabit aliquid in intellectu possibilem. Et ita non est necessarium ponere intellectum agentem.

¶ 3 Praet. Intellectus agens ad hoc ponitur, quod intelligibilia in potentia faciat intelligibilia actu. Fiant autem aliqua intelligibilia actu, per hoc quod abstrahuntur a materia & a materialibus conditionibus. Ad hoc ergo ponitur intellectus agens, vt species intelligibiles a materia abstrahantur: sed hoc potest fieri sine intellectu agente. Nam intellectus possibilis, cum sit immaterialis immaterialiter necesse est quod recipiat, cum omne receptum sit in recipiente per modum recipientis. Nulla igitur necessitas est ponendi intellectum agentem.

¶ 4 Praet. Aristot. in tertio de anima assimilat intellectum agentem lumini: sed lumen non est necessarium ad videndum, nisi in quantum facit diaphanum esse actu lucidum. Est enim color secundum se visibilis & motius lucidi secundum actum, vt dicitur in secundo de anima. sed intellectus agens non est necessarius ad hoc, quod faciat intellectum possibilem aptum ad recipiendum: quia secundum id quod est, est in potentia ad intelligibilia. ergo non

Quest. prae- ced. ar. 4.

Li. 2. c. 16. tom. 2. & locis ibi citatis. art. praeced.

Lib. 3. c. 18. tom. 2. Lib. 2. c. 6. 7. tom. 2.

non est necessarium ponere intellectum agentem.

¶ 5 Præt. Sicut se habet intellectus ad intelligibilia, ita sensus ad sensibilia: sed sensibilia ad hoc quod moueant sensum, non indigent aliquo agente, licet secundum esse spirituale sint in sensu, qui est susceptiuus rerum sensibilem sine materia, vt dicitur in 3. de anima, & in medio quod recipit spiritualiter species sensibilem: quod patet ex hoc quod in eadem parte medij recipitur species contrariorum: vt albi & nigri. ergo nec intelligibilia indigent aliquo alio intellectu agente.

Lib. 3. c. 6. § 8. tom. 2.

¶ 6 Præt. Ad hoc quod aliquid quod est in potentia reducatur in actum in rebus naturalibus, sufficit id quod est in actu eiusdem generis: sicut ex materia quæ est potentia ignis, fit actu ignis per ignem, qui est in actu. Ad hoc igitur quod intellectus qui in nobis est in potentia fiat in actu, vel in ipsamet intellectualitas: sicut quando ex cognitione principiorum venimus in cognitionem conclusionum vel alterius: sicut cum aliquis addiscit a magistro. Non est igitur necessarium ponere intellectum agentem: vt videtur.

¶ 7 Præt. Intellectus agens ad hoc ponitur vt illuminet nostra phantasmata, sicut lux solis illuminat colores: sed ad nostram illuminationem sufficit diuina lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, vt dicitur Ioan. 1. Non igitur est necessarium ponere intellectum agentem.

¶ 8 Præt. Actus intellectus est intelligere. Si igitur est duplex intellectus, scilicet agens & possibilis, erit vnus hominis duplex intelligere: quod videtur inconueniens.

¶ 9 Præt. Species intelligibilis vñ est perfectio intellectus. Si igitur est duplex intellectus, scilicet possibilis & agens, est duplex intelligere: quod vñ superfluum.

Lib. 3. c. 6. § 17. & 18. tom. 2.

¶ SED CONTRA est ratio Aristot. in 3. de anima, quod cum in omni natura sit agens, & id quod est in potentia, oportet hæc duo in aia esse: quoru alterum est intellectus agens, alterum intellectus possibilis.

RESPON. Dicendum, quod necesse est ponere intellectum agentem. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod intellectus possibilis sit in potentia ad intelligibilia, necesse est quod intelligibilia moueant intellectum possibilem: quod autem non est, non potest aliquid mouere. Intelligibile autem per intellectum possibilem non est aliquid in rerum natura existens, nec intelligibile est. Intelligit enim intellectus possibilis noster aliquid quasi vnum in multis & de multis. Tale autem non inuenitur in rerum natura subsistens, vt Arist. probat in 7. Meta. oportet igitur, si intellectus possibilis det moueri ab intelligibili, quod huiusmodi intelligibile per intellectum fiat. Et cum non possit esse id quod est in potentia vt aliquid factum ipsius, oportet ponere præter intellectum possibilem intellectum agentem, qui faciat intelligibilia in actu, quæ moueant intellectum possibilem. Facit autem ea per abstractionem a materia, & a materialibus conditionibus, quæ sunt principia indiuiduationis. Cum enim natura speciei quantum ad id quod per se ad speciem pertinet, non habeat vnde multiplicetur in diuersis, sed indiuidua principia sint præter rationem ipsius, poterit intellectus accipere ea præter omnes condiciones indiuiduationes. & sic accipitur vt aliqd vnum. Et eadẽ ratione intellectus accipit naturam generis abstrahendo a differentijs specificis, vt vnũ in multis & de multis speciebus. Si autem vniuersalia per se subsisteret in

rerum natura, sicut Platonici posuerunt, necessitas nulla esset ponere intellectum agentem: quia ipsæ res intelligibiles per se intellectum possibilem mouerent. vnde videtur Arist. hac necessitate inductus ad ponendum intellectum agentem, quia non sentit opinioni Plato. de positione idæarum. Sunt tamen, & aliqua per se intelligibilia in actu subsistentia in rerum natura, sicut sunt substantiæ immateriales: sed tamẽ ad ea cognoscenda intellectus possibilis pertingere non potest, sed aliquoties in eorum cognitionem deuenit per ea, quæ absrahant a rebus materialibus, & sensibilibus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod intelligere non potest compleri per intellectum possibilem tantum. Non enim intellectus possibilis potest intelligere nisi moueatur ab intelligibili: quod cum non præexistat in rerum natura, oportet quod fiat per intellectum agentem. verum est autem, quod duæ potentia quæ sunt in vna substantia animæ radicata, & patiuntur sibi adiuuicẽ: sed ista cõpassio quantum ad duo potest intelligi. scilicet quantum ad hoc, quod vna potentia impeditur, vel totaliter abstrahatur a suo actu, quando alia potentia intensè operatur: sed hoc non est ad propositum. Vel etiam quantum ad hoc, quod vna potentia ab alia mouetur, sicut imaginatio a sensu. Et hoc quidem possibile est, quia forma imaginationis, & sensus sunt eiusdem generis, vtique sunt indiuiduales. Et ideo forme, quæ sunt in sensu, possunt imprimere formas, quæ sunt in imaginatione mouendo imaginationem quasi sibi similes. Formæ autem imaginationis in quantum sunt indiuiduales, non possunt causare formas intelligibiles, cum sint vniuersales.

AD SECUNDUM dicendum, quod ex speciebus receptis in imaginatione a sensu tactus, imaginatio non sufficeret formare formas ad visum pertinentes, nisi preterferet forme per visum receptæ in thesauro memorie, vel imaginationis referretur. Non enim cæcus natus colorem imaginari potest per quacunquẽ alias species sensibiles.

AD TERTIUM dicendum, quod conditio recipientis non potest transferre speciem receptam de vno genere in aliud, potest tamen eodẽ genere manente variare speciem receptam secundum aliquẽ modum essendi. Et in hoc est, quod cum species vniuersales, & particulares differant secundum genus, sola cognitio intellectus possibilis non sufficit ad hoc, quod species quæ sunt in imaginatione particulares, in eo stant vniuersales: sed requiritur intellectus agens, qui hoc faciat.

AD QUARTUM dicendum, quod de lumine, vt Comm. dicit in 2. de anima, est duplex opinio. Quidam dicunt, quod lumen necessarium est ad videndum, quantum ad hoc, quod dat virtutẽ coloribus, vt possint mouere visum quasi color non ex se ipso sit visibilis, sed per lumen: sed hoc vñ Arist. remouere cum dicit in 2. de Anima, quod color est per se visibilis quod non esset, si solũ ex lumine haberet visibilitatẽ. Et ideo alij aliter dicunt & melius: quod lumen necessarium est ad videndum in quantum perficit diaphanitas speciei illud esse lucidum actu, vnde Philosophus dicit in 3. de Anima, quod color est motus lucidus secundum actum. nec obstat quod ab eo, qui est in tenebris, videtur ea, quæ sunt in luce, & non e conuerso. hoc enim accidit ex eo, quod oportet illuminari diaphanum, quod circumstat rem visibilem, vt recipiat visibilem speciem, quæ visque ad hoc visibilis est, quousque porrigitur actus luminis illuminantis.

nantis diaphani: licet de propinquo pfectus illu-
minet, & a longinquo magis debilitet. Comparatio
ergo, iunius ad intellectum agentem, nō est quan-
tum ad oia, cum intellectus agens ad hoc sit neces-
sarius, ut faciat intelligibilia in potētia esse intelli-
gibilia actu. Et hoc significat Arist. in 3. de anima, cū
dicit, q̄ intellectus agēs est quasi lūmē quoquo mō.

Ad QUINTVM dicendū, q̄ sensibile cū sit quod-
dā particulare, nō imprimis nec in sensu, nec i me-
diū spēm alterius generis: cū spēs in medio, & in sē-
su nō sit nisi particularis. Intellectus autē possibilis
recipit spēs alterius generis, q̄ sunt in imaginatio-
ne, cū intellectus possibilis recipiat spēs vniuersa-
les, & imaginatio nō contineat nisi particulares. Et
ideo in intelligibilibus indigemus intellectu agen-
te, nō autē in sensibilibus alia potētia actiua: sed oēs
potētiæ sensitiuæ sunt potētiæ passiuæ.

Ad SEXTVM dicendum, q̄ intellectus possibilis
factus in actu, nō sufficit ad causandam scientiam
in nobis: nisi præsupto intellectū agente. Si n.
loquamur de intellectu in actu, qui est in ipso addi-
scente, contingit q̄ intellectus possibilis alicuius sit
in potētia quantum ad aliquid, & quantum ad ali-
quid in actu, & per quod est in actu potest reduci
etiam quantum ad id, quod est in potētia in actu:
sicut per id, quod est actu cognoscens principia sit
in actu cognoscens conclusiones, quas prius cog-
noscebat in potētia: sed tñ aſualem cognitio-
nem principiorum habere nō potest intellectus
possibilis, nisi per intellectū agentem. Cognitio n.
principiorum a sensibilibus accipitur, vt dñ in fine
libri posteriorum. A sensibilibus autem non pos-
sunt intelligibilia accipi: nisi per abstractionē intel-
lectus agentis. Et ita patet, q̄ intellectus in actu prin-
cipiorum nō sufficit ad reducendum intellectum
possibilem de potētia in actum, sine intellectu agē-
te: sed in hac reductione intellectus agēs se habet,
sicut artifex, & principia demonstrationis, sicut in-
strumenta. Si autem loquamur de intellectu in actu
docentis, manifestum est, q̄ docens non causat
scientiam in addiscente, tamquam interius agens,
sed sicut exterius administrans: sicut etiam medici-
cus sanat, sicut exterius administrans: natura au-
tem tanquam interius agens.

Ad SEPTIMVM dicendum, q̄ sicut in rebus natu-
ralibus sunt propria principia actiua in vnoquoq;
genere, licet Deus sit causa agēs prima, & commu-
nis: ita etiam requiritur proprium lumen intelle-
ctuale in homine: quamuis Deus sit prima lux om-
nes communiter illuminans.

Ad OCTAVVM dicendum, quod duorum intel-
lectuum, scilicet possibilis, & agentis sunt duæ actio-
nes. Nam actus intellectus possibilis, est recipere
intelligibilia: actio autem intellectus agentis est
abstrahere intelligibilia. Nec tamen sequitur, q̄
sit duplex intelligere in homine: quia ad vnum in-
telligere oportet, quod vtraque istarum actionum
concurrat.

Ad NONVM dicendū, q̄ spēs intelligibilis eadem
cōparatur ad intellectum agentē, & possibilem: sed
ad intellectum possibilem sicut ad recipientem, ad in-
tellectum autem agentem, sicut ad facientem hu-
iusmodi species per abstractionem.

ARTICVLVS V.
Vtrum intellectus agens sit vnus, & separatus.
Vinto queritur, Vtrū intellectus agēs sit vnus
& separatus. Et videtur, q̄ sic: quia Philoso-

phus dicit in 3. de Anima, q̄ intellectus agens non
quandoque intelligit, & quandoque non, nihil autem
est tale in nobis. ergo intellectus agens est sepa-
ratus, & per consequens in omnibus vnus.

¶ 2 Præt. Impossibile est quod aliquid sit simul in
potētia & in actu respectu eiusdem: sed intellectus
possibilis est in potētia ad omnia intelligibilia, in-
tellectus autem agens est in actu respectu eorum,
cum sit intelligibilem specierum actus. Impossibile
igitur videtur, q̄ in eadem substantia anime radi-
ceretur intellectus possibilis & agens. Et ita cum intel-
lectus possibilis sit in essentia anime, vt ex prædictis
patet, intellectus agens erit separatus. Sed dicendū,
quod intellectus possibilis est in potētia ad intelli-
gibilia, & intellectus agens actu respectu eorum, se-
cundum aliud & aliud esse.

¶ 3 Sed contra, Intellectus possibilis non est in po-
tētia ad intelligibilia secundum quod habet ea,
quia secundum hoc iam est actu per ea. Est igitur
in potētia ad species intelligibiles secundum quod
sunt in phantasmatis: sed respectu specierum se-
cundum quod sunt in phantasmatis intellectus
agens est actus: cum faciat ea intelligibilia in actu p
abstractionem, ergo intellectus agens est in potētia
ad intelligibilia, secundū illud esse secundum quod
comparatur intellectus agens ad ipsa, vt faciens.

¶ 4 Præt. Philosophus in 3. de anima attribuit quæ-
dam intellectui agentis, quæ non videntur nisi sub-
stantia separata conuenire, dicens, q̄ hoc solum est
perpetuum & incorruptibile & separatum. Est igitur
intellectus agens substantia separata, vt videtur.

¶ 5 Præt. Intellectus non dependet ex complexione
corporali, cum sit absolutus ab organo corporali:
sed facultas intelligēdi in nobis variatur secundum
complexiones diuersas. Non igitur ista facultas no-
bis competit per ipsum intellectum, qui sit in nobis:
& ita videtur quod intellectus agens sit separatus.

¶ 6 Præt. Ad actionem aliquam non requiritur, nisi
agens & patiens. si igitur intellectus possibilis qui se
habet vt patiens in intelligendo, est aliquid substan-
tiæ nostræ, vt prius monstratum est, & intellectus
agens est aliquid anime nostræ, videtur q̄ in nobis
sufficenter habeamus, vnde intelligere possumus.

Nihil ergo aliud est nobis necessarium ad intelligē-
dū, quod tamen patet esse falsum. Indigemus enim
sensibus ex quibus experimenta accipimus ad scien-
dum: vnde qui caret vno sensu, scilicet visu, caret
vna scientia, scilicet colorum. Indigemus etiam ad
intelligendum doctrina, quæ fit per magistrum, &
vltius illuminatione quæ fit per Deum, secundum
quod dicitur Ioan. 1. Erat lux vera &c.

¶ 7 Præt. Intellectus agens comparatur ad intelli-
gibilia, sicut lumen ad visibilia, vt patet in tertio de
anima: sed vna lux separata, scilicet solis sufficit ad
faciendum omnia visibilia actu, ergo ad faciendum
omnia intelligibilia actu sufficit vna lux separata.
Et sic nulla necessitas est, ponere intellectum agen-
tem in nobis.

¶ 8 Præt. Intellectus agēs assimilatur arti, vt patet in
3. de aia: sed ars est principii separati ab artificialis.
ergo & intellectus agēs est principium separatum.

¶ 9 Præt. Perfectio cuiuslibet naturæ est, vt similes
suo agenti. Tunc enim generatum perfectum est
qñ ad similitudinē generantis pertingit, & artificia-
tum quando confectur ad similitudinem formæ q̄
est in artifice. Si igitur intellectus agens est aliquid
anime nostræ, vltima pfectio, & beatitudo anime
nostræ

Lib. 3. c. 6. 16.
tem. 1.

Art. 1. & 2.
huius quæ-
& 3.

Lib. 3. c. 6. 19.
10. tem. 1.

Art. 3. huius
quæst.

Lib. 3. c. 6. 18.
10. tem. 1.

Lib. 3. c. 6. 19.
18. tem. 2.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.

Lib. 3. com.
1. tom. 1.